

РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ: ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС

УДК 801.654:821.161.2-1 Українка

Борис Бунчук

ПРО ВЕРСИФІКАЦІЙНУ ОСОБЛИВІСТЬ КОМПОНУВАННЯ ПОЕТИЧНИХ ДОБІРОК, ЛІРИЧНИХ ЦИКЛІВ ТА КНИГ ВІРШІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У статті показано, що Леся Українка, формуючи добірки віршів, ліричні цикли та книги поезій, намагалася, крім урізноманітнення форм, використовувати принцип розміщення поруч віршів із різною формою. Однак, як й І. Франко, не абсолютизувала його. Зафіксовано три випадки «сусідства» поезій з однаковою формою. Приклади такого підходу до komponування віршів у більшій єдності Леся Українка могла бачити в попередників та сучасників із німецької (Г. Гейне), російської (А. Фет) та української (І. Франко) літератур.

Ключові слова: віршова форма, метрика, ритміка, строфіка, римування, анакруза, клаузула.

Питання про версифікаційний аспект, який урахувала Леся Українка при komponуванні добірок, ліричних циклів та книг віршів, видається дуже важливим. Відсутність спеціального дослідження позначається на повноті наших уявлень про міркування поетеси щодо форми [4] та розумінні важливого композиційного принципу, який використовувала Леся Українка, укладаючи добірки, цикли¹, книги віршів.

Досі маємо лише окремі принагідні зауваження щодо різноманітності форми віршів, які входили до ліричних циклів поетеси, здебільшого зі збірки 1893 р. «На крилах пісень» – Г. Аврахов [1, с. 42–43], Н. Міщенко [15, с. 39, 41 та ін.], О. Ставицький [20, с. 22] та ін. Щодо версифікаційних особливостей збірки «На крилах пісень» актуальними залишаються рецензія І. Верхратського [18] та дослідження

© Бунчук Б., 2016

¹ На головні принципи укладання поетичних циклів – ідейно-тематичний, зоровий, музичний – указувала, наприклад, Л. Міщенко [15, с. 102], на настроєвий, світоглядний, стильовий – М. Бондар [10, с. 201].

Б. Якубського «Лірика Лесі Українки на тлі еволюції форми в українській поезії» [31]. До відповідних пошуків спонукають такі міркування О. Ставицького: «Збірка “Думи і мрії” має струнку, продуману композицію. Складається враження, немов кожен твір поетеса писала спеціально для збірки за заздалегідь виробленим планом» [9, с. 362–363].

Мета й завдання статті – установити, наскільки важливою для поетеси була вимога різноманітності форми в процесі укладання власних віршів у більші єдності (добірки, цикли, книги віршів), та з’ясувати її генезу. Ознаками розрізнення форми вважатимемо розмір, строфічну будову, спосіб та схему римування або специфіку неримованих закінчень¹.

Матеріалом дослідження слугують добірки, цикли та збірки поезій, надруковані за життя поетеси.

Розпочнемо з добірок віршів. За життя Лесі Українки було надруковано 14 добірок її оригінальних поезій. 1891 р. журнал «Народ» (№ 7, с. 5) під спільною назвою «Ридання» помістив три вірші поетеси: I. «Сторононько рідна! Коханий мій краю...» (Амф 444441, секстина, АВАВСС), II. «Україно! плачу слізьми над тобою...» (Амф 4443, катрени, АВАВ), III. «Всі наші сльози тугою палкою...» (Я5, катрени, АВАВ). У 1895 р. цей же журнал (№ 15–16, с. 254–266) надрукував добірку Лесиних поезій «Невільничі пісні», що складалася із семи поезій. Показники форми віршів такі: «Божа іскра» – Д 4343, катрени, АbАb; «Мати-невільниця» – Я5, астроф., нерим.; «І все-таки до тебе думка лине...» – Я 5535, катрени, АВВА; «Slavus-sclavus» – Я5, катрени, аВаВ; «Ворогам» (Уривок) – Я5, астроф., нерим.; «Північні думи» – Д5, катрени, АbАb; «До товаришів» – Д 6–5, катрени, аВаВ і АbАb. У виданні «Житє і слово» (т. VI, 1897, кн. 1, с. 13–16) з’явилися друком три вірші: I. «На вічну пам’ять листочкові, спаленому приятельською рукою в непевні часи» (АнЗ, семивірші, АВССВАА);

¹ Використовуємо такі умовні позначення: Я – ямб; Х – хорей; Д – дактиль; Амф – амфібрахій; Ан – анапест; ЯЗ – тристоповий ямб; Я4343 – три- і чотиристоповий ямб; Я2–4 – ямб різностоповий зі змінною довжиною рядків від 2-х до 4-х; Ябцу1 – шестистоповий ямб із цезурним усіченням на один склад; Ябцн1 – шестистоповий ямб з цезурним нарощенням на один склад; Дк – дольник; Тк – тактовик; Акц – акцентний вірш; ПК – поліметрична конструкція; А, В, С, D... – жіночі рими; а, b, c, d... – чоловічі рими; а’, b’, c’, d’... – дактилічні рими; Х, х, х’ – неримовані рядки з жіночими, чоловічими й дактилічними закінченнями; п/сх – позасхемний наголос; зр/наг – зрушення наголосу.

II. «Слово, чому ти не твердая криця...» (Д4, катрени, ААbb); III. «Fiat pox!» (Я5, астроф., нерим.). Того ж року «Житє і слово» (т. VI, кн. 5–6, с. 354–363) надрукувало ще три поезії Лесі: I. «Грїшниця» (Я5, астроф., нерим.), II. «О, знаю я, багато ще промчить...» (Я5, катрени, аВаВ), III. «Хвилина розпачу» (Я 5–6, катрени, AbAb).

1898 р. «ЛНВ» (т. II, кн. 5, с. 143–147) подав дві поезії: «Зимова ніч на чужині» (Амф 4, вставки Амф 2, катрени, AbAb); «Жидівська мелодія» («Ти не мій! розлучив нас далекий твій край...») – Ан 4343, катрени, аВаВ.

«ЛНВ» 1899 р. (т. V, кн. 2, с. 164–168) надрукував три вірші поетеси під назвою «Із поезій»: I. «На спомин І. Котляревського» (Амф 443443, 6-вірші, АAbCCb); II. «У пустині» (Я5, астроф., нерим.); III. «Весна зимова» (Д 3–7, астроф., нерим.).

1900 р. «ЛНВ» (т. II, кн.8, с. 122–123) помістив диптих «Єврейські мелодії», твори якого характеризувалися такими показниками форми: I. «Як Ізраїль діставсь ворогам у полон...» (Ан4, 2-вірші, aa); II. «Єреміє, зловісний пророче в залізнім ярмі» (Ан5, катрени, аВаВ).

У тому ж виданні 1901 р. (т. XV, кн. 9, с. 233–237) під спільною назвою «Ритми» постало шість віршів: I. «Де поділися ви, голоснії слова...» (ПК: Ан 4, астроф., нерим. + Я5, астроф., нерим.); II. «Чи тільки ж блискавицями літати» (Я5, астроф., нерим.); III. «Якби оті проміння золоті...» (Я5, астроф., нерим.); IV. «Хотіла б я уплисти за водою...» (Я5, астроф., нерим.); V. «Ні! я покорити її не здолаю...» (ПК: Амф 4, астроф., нерим. + Я5, астроф., нерим.); VI. «Якби вся кров моя уплинула отак...» (Я5, астроф., нерим.).

1902 р. «Літературно-науковий вісник» (т. XVII, кн. 1, с. 37–38) надрукував чотири вірші поетеси: I. «Ein Lied ohne Klang» (Амф 3, катрени, ABCB); II. «Свята ніч» (Ан 4343, катрени, аВаВ); III. «Ви щасливі, пречистії зорі...» (Ан 3, катрени, ABCB); IV. «Талого снігу платочки сивенькіі...» (Д4, катрени, a'ba'b).

1903 р. у «ЛНВ» (т. XXI, кн. 1, с. 1–5) було надруковано чотири поезії під загальною назвою «Осінні співи». Параметри цих творів такі: I. «До Lady L.W.» (Ан 4343, катрени, аВаВ); II. «Осінь» (Ан 3, катрени, нерим., x'x'x'x); III. «Останні квіти» (Ан 3, катрени, AbCb); IV. «Плач Єремії» (Амф 4243, катрени, ААВВ).

Це ж видання 1905 р. (т. XXX, кн. 4, с. 1–3) подало дві Лесині поезії: «Напис в руїні» (Я5, астроф., нерим.) та «Ізраїль в Єгипті» (Д 4443, катрени, нерим., ХХХх).

1910 р. в журналі «Рідний край» (№ 43, с. 6–7) під назвою «Весна в Єгипті» було надруковано три вірші: I. «Хамсін» (Я5, астроф., нерим.); II. «Дихання пустині» (Я5, сонет, АВВА АВВА СDD CCD); III. «Афра» (Дбц, катрени, АбАб). У числі 44-му публікацію «Весни в Єгипті» було продовжено: IV. «Вітряна ніч» (Х5, катрени, аВВа і AbbA); V. «Вісті з півночі» (Я4, катрени, різноспособове і різносхемне римування); VI. «Таємний дар» (Дбц, астроф., нерим.).

У 1911 р. «ЛНВ» (т. LIV, кн. 5, с. 193–196) під загальною назвою «З подорожньої книжечки» подає шість віршів: I. «Pontos Acheinos» (Амф 3, катрени, АВАВ); II. «У тумані» (Д3, катрени, нерим., ХХХх); III. «На стоянці» (Х4, катрени, нерим.); IV. «Мрії в бурю» (Я5, астроф., нерим.); V. «Земля! Земля!» (Дк 6–5, астроф., нерим.); VI. «Епілог» (Х4, катрени, АВСВ). Легко проглядається певна закономірність komponування добірок: поетеса старається не ставити поруч вірші з однаковою формою. Із 49-ти поезій, надрукованих у тринадцяти прижиттєвих добірках віршів, лише другий, третій і четвертий твори з «Ритмів», надрукованих у «ЛНВ» 1901 р., мають однакову форму: Я5, астрофічний, неримований. Зрозуміла й причина цього: поетеса сформувала ліричний цикл із саме такою домінантною формою¹, їй потрібна була подібність наскрізної інтонації.

Ліричні цикли в Лесі Українки – тема окремого дослідження. Досі немає єдиної думки щодо їхньої кількості у творчості поетеси. Так, Ю. Левчук вважає, що в поетичному доробку поетеси є вісімнадцять циклів [13, с. 236], а на думку Е. Веделя, – двадцять один [6, с. 34]. І справа тут не лише в дебатованій мінімальній кількості віршів, що складають цикл (наприклад, Е. Ведель вважає, що їх може бути два [6, с. 78], М. Вишняк – що не менше трьох [7, с. 14]), а в нерозрізнюваності понять «ліричний цикл» і «розділ поетичної книги» та в намаганні виділити в розділах-циклах своєрідні «підцикли». Не до кінця з'ясовано й питання щодо того, як розуміла цикл сама поетеса. У нашому дослідженні дотримуватимемося виокремлення циклів, поданого в 12-томному академічному виданні зібрання творів поетеси. За ним перша збірка «На крилах пісень» (1893) уміщує шість циклів – «Сім струн», «Зоряне небо», «Сльози-перли», «Подорож до моря», «Кримські спогади», «Дитячі». Твори збірки «Думи і мрії» (1899)

¹ Насправді ці три вірші щодо ритму дуже різні, однак це тема окремого дослідження.

згруповано в чотири розділи, два з яких – «Мелодії» і «Невільничі пісні» – визначено як цикли. У розділі «Відгуки» виділяють цикли «З пропавших років» та «Кримські відгуки». У книзі «Відгуки» (1902) виокремлено три ліричні цикли: «З невільничих пісень», «Ритми», «Хвилини». 1903 р. було надруковано цикл «Осінні співи».

Нарешті, у своєрідному вибраному – книзі «На крилах пісень» (1904) – налічуємо шість розділів та дев'ять циклів: «Зоряне небо», «Сім струн», «Подорож до моря», «Кримські спогади», «В дитячому крузі», «Кримські відгуки», «З пропавших років», «Ритми», «Пісні». До названих циклів додамо ще два, прижиттєво опубліковані: «Весна в Єгипті» (1910) та «З подорожньої книжки» (1911). Розглянемо форму віршів у циклах за порядком розташування циклів у збірках.

Цикл «Сім струн»: «До. Гімн» (Амф 5353, катрени, АВАВ); «Ре. Пісня» (ПК: 8-складовик, катрени, а'Ва'В); «Мі. Колискова» (Ан2, 5-вірші, а'а'bc'c'b); «Фа. Сонет» (Я 5–6, сонет, аВВа ВааВ ССD EDE); «Sol. Rondeau» (Ан3, неправильне рондо, аВВаВВа і т. д.); «La. Nocturno» (Амф 4343, катрени, АВАВ); «Si. Settina» (Амф 4334334, 7-вірші, аВВаССа).

Цикл «Зоряне небо»: «Зорі, очі весняної ночі!» (Ан3, катрени, АВАВ); «Єсть у мене одна...» (Ан 4343, катрен, аВаВ); «Я сьогодні в тузі, в горі...» (Х 4343, катрен, АbАb); «Зоря» (Ан 3, катрени, аВаВ).

Цикл «Сльози-перли»: форму віршів розглянуто в добірці «Ридання».

Цикл «Подорож до моря»: I. «Прощай, Волинь! прощай рідний куточок!» (Я5, катрени, АbАb); II. «Далі, все далі! он латані ниви...» (Ан3, катрени, АbАb); III. «Красо України, Подолля!» (ПК: Амф3, катрени, АВАВ + Х4, 6-вірші, ААВВСС); IV. «Сонечко встало, прокинулось ясне...» (Д 4343, катрени, АВАВ); V. «Великеє місто. Будинки високі...» (Амф 42343, 5-вірші, АВВАВ); VI. «Далі, далі від душного міста!» (Ан3, катрени, АВАВ); VII. «Ой високо сонце в яснім небі стало...» (ПК: 12-складовик, катрени, ААВВ + 14-складовик (8+6)2, 2-вірші, АА); VIII. «Вже сонечко в небі сіда...» (Амф3, катрени, аВаВ); IX. «Кінець подорожі...» (Амф 223223, 6-вірші, ААВССВ).

Цикл «Кримські спогади»: «Заспів» (Я5, катрени, АВСВ); 1. «Тиша морська» (Х4, катрени, АВСВ); 2. «Граї, моя пісне!...» (Д4Амф4Д4Амф4, катрени, АВАВ); 3. «Безсонна ніч» (Ан3, катрени, АВАВ); 4. «На човні» (ПК: Ан3, катрени, АbАb + Х6363, катрени,

АВАВ + АнЗ, катрени, АВАВ і AbAb); 5. «Негода» (АнЗ, катрени, АВАВ); 6. «Мердвен» (Д4443, катрени, АВАВ); 7. «Байдари» (Я5, тривірші (несправжня терцина), АВА ВАВ СВЕ і т. д.); 8. «Татарочка» (Х5, катрени, АВСВ); 9. «Бахчисарай» (Я5, сонет на 5 рим, аВВа ВаВа ССd EEd); 10. «Бахчисарайський дворець» (Я5, сонет на 5 рим, AbbA AbbA ссD DEE); 11. «Бахчисарайська гробниця» (Я5, сонет на 5 рим, АВВА ААВВ ССD EED); 12. «Надсонова домівка в Ялті» (Д 44443, 5-вірші, ААbAb).

Цикл «Дитячі»: «На зеленому горбочку...» (8-складовик, 2-вірші, АА); «Літо краснеє минуло...» (14-складовик 8,6,8,6, катрени, АВСВ); «Мамо, іде вже зима...» (ПК: ДЗ, астроф., довільне римування + АнЗ, катрени, АВАВ); «Тішся, дитино, поки ще маленька...» (Д4343, катрени, AbAb).

Перейдемо до другої збірки поетеси.

Розділ-цикл «Мелодії»: «Нічка тиха і темна була...» (АнЗ, катрени, AbCb); «Горить моє серце, його запалила...» (Амф4, катрени, AbCb); «Знов весна і знов надії...» (Х 4-3, катрени, АВАВ і АВСВ); «Дивлюсь я на яснії зорі...» (Амф3, катрени, AbCb); «Стояла я і слухала весну...» (Я5, катрени, аВаВ); «Хотіла б я піснею стати...» (Амф3, катрени, AbAb); «Перемога» (Ан4343, катрени, аВаВ); «До музи» (Я5, 6-вірші, АВсАВс); «То була тиха ніч чарівниці...» (АнЗ, 6-вірші, АВсАВс); «Давня весна» (Я5, катрени, AbAb); «У чорну хмару зібралася туга моя...» (Амф 3–6, астроф., нерим.).

Цикл «Невільничі пісні»: «Мати-невільниця» (Я5, астроф., нерим.); «І все-таки до тебе думка лине...»¹ (Я 5535, катрени, АВВА); «Ворогам» (Я5, астроф., нерим.); «Північні думи» (Д5, катрени, AbAb); «До товаришів» (Д 6–5, катрени, аВаВ і AbAb); «Поет під час облоги» (Амф4, різноастроф., довільне, здебільшого парне); «Товарищі на спомин» (Я 5–6, катрени, AbAb); «О, знаю я, багато ще промчить...» (Я5, катрени, аВаВ); «Ангел помсти» (Я 5–6, катрени, AbbA); «Fiat poxt!» (Я5, астроф., нерим.); «На вічну пам'ять листочкові, спаленому приятельською рукою в непевні часи» (АнЗ, 7-вірші, АВССВАА); «Слово, чому ти не твердая криця...» (Д4, катрени, АAbb).

Цикл «З пропавших років»: «Я знаю, так, се хворії примари...» (Я5, катрени, AbAb); «Обгорта мене туга, болить голова...» (Ан 4343, катрени, аВаВ).

¹ Описання форми окремих віршів повторюється задля кращого унаочнення.

Цикл «Кримські відгуки»: «Імпровізація» (Д4, 7-вірші, нерим.); «Уривки з листа» (неврегульовані різностопові трискладовики, астрóf., нерим.); «Східна мелодія» (Д4, катрени, а'Ь'с'Ь'); «Мрії» (Х4, катрени, нерим.); «Зимова ніч на чужині» (Амф4, катрени, АЬАЬ); «Іфігенія в Тавриді» (ПК: різностопові неримовані трискладовики, різнострофічні + Я5, астрóf., нерим.); «Весна зимова» (Д 3–7, астрóf., нерим.).

Позазбірковий цикл «Осінні співи» (1903) ми вже розглянули як добірку віршів.

Цикли зі збірки «Відгуки». Цикл «З невільничих пісень»: диптих «Єврейські мелодії» – І. «Як Ізраїль діставсь ворогам у полон...» (Ан4, 2-вірші, аа); ІІ. «Єреміє, зловісний пророче в залізнім ярмі!» (Ан5, катрени, аВаВ); «Епілог» (Я5, катрени, аВаВ); «Забуті слова» (Я 5–6, катрени, АЬАЬ); «Віче» (Я5, астрóf., нерим.); «Завжди терновий вінець» (неврегульовані різнометричні неримовані трискладовики, астрóf.).

Цикл «Ритми»: перші шість поезій подано за тією ж черговістю, що й у добірці, надрукованій у «ЛНВ» 1901 р.; до них поетеса додала ще два. Подамо описання форми останнього вірша добірки та двох нових творів: «Якби вся кров моя уплинула отак...» (Я5, астрóf., нерим.); «О, як то тяжко тим шляхом ходити...» (Я5, астрóf., нерим.); «Чом я не можу злинути угору...» (Я5, астрóf., нерим.).

Цикл «Хвилини»: «Lied ohne Kland» (Амф3, катрени, АВСВ); «Свята ніч» (Ан 4343, катрени, аВаВ); «Ви щасливі, пречистії зорі...» (Ан3, катрени, АВСВ); «Талого снігу платочки сивенькі...» (Д4, катрени, а'Ьа'Ь); «Минаю я, було, долини й гори...» (Я5, 6-вірші, ААЬССЬ); «Гей, піду я в ті зелені гори...» (поліметрична композиція: Х5, катрени, АВАВ + Х 3343, катрени, ААВВ); «Хочеш знати, чим справді було...» (Ан3, 6-вірші, ааВВсс); «Темна хмара, а веселка ясна...» (ПК: десятискладовик, катрени, ААВВ + 6565, катрени, АВАВ і АВСВ); «Ой, здається – не журюся, таки ж я не рада...» (14-складовик (8+6)2, 2-вірші, АА); «Ой піду я в бір темнений, там суха смерека...» (14-складовик (8+6)2, 2-вірші, АА).

У київському виданні збірки «На крилах пісень» (1904) окремі цикли мають ту ж композицію, що й у попередніх збірках. Це – «Зоряне небо»¹, «Сім струн», «Кримські спогади». Цикл «В дитячому

¹ У п'ятому вірші циклу поетеса зняла назву «Зоря».

крузі» вміщує уже п'ять, а не чотири поезії. Тому подамо дані щодо форми четвертого й п'ятого віршів: «Тішся, дитино, поки ще маленька...» (Д4343, катрени, АbАb) та «Веснянка» (Амф 23232223, 8-вірш, АbАbССDD). У циклах «З пропащих років» та «Кримські відгуки» композиція віршів така ж, як у збірці «Думи і мрії». У циклі «Ритми» будова така ж, як у збірці «Відгуки», але поетеса зняла вірш «Якби вся кров моя уплинула отак...». Тому подаємо аналіз форми поезій, розташованих безпосередньо до і перед цим твором: «Ні, я покорити її не здолаю...» (ПК: Амф4, астроф., нерим. + Я5, астроф., нерим.); «Ох, як то тяжко тим шляхом ходити...» (Я5, астроф., нерим.). Уперше з'являється цикл «Пісні», укладений із поезій, уже друкованих у циклі «Хвилини» зі збірки «Відгуки»: «Гей, піду я в ті зелені гори...» (поліметрична композиція: Х5, катрени, АВВА + Х 3343, катрен, ААВВ); «Хочеш знати, чим справді було...» (АнЗ, 6-вірші, ааВВсс); «Ой, здається, не журюся, таки ж я не рада...» (14-складовик (8+6)2, 2-вірші, АА); «Ой піду я в бір темненький, там суха смерека...» (14-складовик (8+6)2, 2-вірші, АА).

Цикли «Весна в Єгипті» (1910) та «З подорожньої книжки» (1911) ми вже розглянули як добірки віршів.

Отже, маємо випадки подібності форми в сусідніх віршах циклу «Хвилини» зі збірки «Відгуки» – «Ой, здається, не журюся, таки ж я не рада...» та «Ой піду я в бір темненький, там суха смерека...»; ці ж вірші фігурують у циклі «Пісні» збірки «На крилах пісень» (1904). Також однакову форму віршів простежуємо в циклі «Ритми» зі збірок «Відгуки» та «На крилах пісень» київського видання.

Перейдемо до розгляду форми віршів у збірках Лесі Українки поза циклами (зрозуміло – з урахуванням першого або останнього віршів відповідних циклів).

Перший розділ збірки «На крилах пісень» розпочинають два цикли – «Сім струн» та «Зоряне небо»¹, що їх уже проаналізовано. Останній вірш «Зоряного неба» – «Зоря» – мав таку форму: АнЗ, катрени, аВаВ. Далі йдуть вірші «Конвалія» (8,6,8,6, катрени, а'ВСВ), «Напровесні» (АнЗ, катрени, АВАВ), «Contra spem spero» (АнЗ, катрени, АbАb), «Коли втомлюся я життям щоденним...» (Я5, астроф., нерим.), «Мій шлях» (Я5, секстини, АВАВсс), «В'язень» (Я5, 6-вірші,

¹ Варто звернути увагу й на інші Лесині вимоги щодо компонування збірки, вироблені нею не без впливу Олени Пчілки та І. Франка. Про це йдеться в монографії Л. Мірошниченко «Леся Українка. Життя і тексти» [14, с. 180–182].

aaBVCC), «Співець» (Д4Амф3Д4Амф3, катрени, AbAb), «Розбита чарка» (Ан3, катрени, aBaB), «Сосна» (Д 43434335, октава, AbAbAbCC), «Якщо прийде журба, то не думай її...» (Ан4343, катрени, aBaB), «Сафо» (Амф3, катрени, AbCb), «До мого фортеп'яно» (Я5, катрени, AbAb), «Досвітні огні» (Амф 43333, 5-вірші, AAbbA), «В магазині квіток» (Амф 4343, катрени, AbAb), «Надія» (Амф4, двовірші, aa). Далі розміщено цикл із трьох віршів «Сльози-перли». Перший твір циклу – «Сторонньо рідна! коханий мій краю!» – має таку форму: Амф 444441, 6-вірші, АВАВСС. Остання поезія циклу – «Всі наші сльози тугою палкою...» – характеризується такими показниками: Я5, катрени, АВАВ. Далі йдуть вірші «Сон» (Я5, катрени, АВАВ), «Сон літньої ночі» (Амф 4343, катрени, AbAb), «Сонет» (Я5, сонет на 4 рими: AbbA AbbA CdC ddd), «На роковини Шевченка» (8686, катрени, АВСВ), «Скрізь плач, і стогін, і ридання...» (Я4, катрени, AbAb), «До натури» (Я 6-5, катрени, АВВА), «Вечірня година» (10-складовики (5+5)2, 2-вірші, АА), «Завітання» (Д 6-5, астрóf., нерим.), «На давній мотив» (Х5, катрени, АВАВ), «Пісня» («Чи є кращі між квітками...») (8,6,8,6, катрени, АВСВ), «У путь» (ПК, різностроф., довільне римування), «Пісня Марії Стюарт» (Я6, сонет на 5 рим: AbbA AbbA CdC CEE).

Другий розділ збірки розпочинає цикл «Подорож до моря». Його перший вірш – «Прощай, Волинь! прощай, рідний куточок!» – має форму Я5, катрени, AbAb. Для останнього вірша циклу «Кінець подорожі» характерні такі формальні ознаки: Амф 223223, 6-вірші, ААВССВ. Далі розміщена поема «Самсон» (ПК), перша частина якої має показники: Я 5-6, катрени, АВАВ. Остання частина поеми – це Я4, катрени, АВАВ. Далі йде цикл «Кримські спогади», для першого вірша якого («Заспів») характерні: Я5, катрени, АВСВ. Останній вірш циклу – «Надсонова домівка в Ялті» (Д 44443, 5-вірші, AAbbAb). Далі йде поема «Місячна легенда» – ПК, перша частина якої має форму Амф 4343, катрени, АВАВ, остання – Ан3, катрени, АВАВ. Потім Леся розмістила поему «Русалка» (ПК, перша частина – 8,6,8,6, катрени, АВСВ, остання – 8,6,8,6, катрени, АВСВ). Потому вміщено цикл віршів «Дитячі» (перший вірш – «На зеленому горбочку...» – це 8-складовик, астрóf., АА; останній – «Тішся, дитино, поки ще маленька...» – має такі показники: Д 4343, катрени, AbAb). Завершує другий розділ і всю книгу поезія «Веснянка» (Амф23232223, 8-вірш, AbAbCCDD).

Перший розділ збірки «Думи і мрії» склали дві поеми: «Давня казка» і «Роберт Брюс». Форма «Давньої казки» – Х4, катрени, АВСВ. «Роберт Брюс» за будовою є ПК («Заспів» і останню частину твору написано катренами Х4, АВСВ). Далі йже вже розглянутий розділ-цикл «Мелодії», який розпочинає вірш «Нічка тиха і темна була...» (АнЗ, катрени, аВВа) і закінчує поезія «У чорную хмару зібралася туга моя...» (Амф 3–6, астрóf., нерим.). Розділ-цикл «Невільничі пісні» відкриває твір «Мати-невільниця» (Я5, астрóf., нерим.), а завершує поезія «Слово, чому ти не твердая криця...» (Д4, катрени, ААbb). Вірші розділу «Відгуки» мають таку форму: «Відгуки» (АнЗ, астрóf., нерим.), «Єврейська мелодія» (Ан 4343, катрени, аВаВ), «Ave regina!» (неврегульовані різностопові неримовані різноскладовики, астрóf.), «То be or not to be?...» (Я5, астрóf., нерим.), «Я знаю, так, се хворії примари...» (Я5, катрени, АbАb), «Обгорта мене туга, болить голова...» (Ан 4343, катрени, аВаВ), «До товариша» (Ан 4343, катрени, аВаВ), «Як дитиною, бувало...» (Х4, катрени, АВСВ), «Романс» (АнЗ, 7-вірш, АВВАссА)¹.

Потому вміщено вже описаний цикл «Кримські відгуки». Перший вірш циклу – «Імпровізація» – має форму Д4, 7-вірші, нерим.; останній – «Весна зимова» – характеризують такі показники: Д 3–7, астрóf., нерим. Наступні поезії: «Порвалася нескінчена розмова...» (Я5, катрени, АbАb), «У пустині» (Я5, астрóf., нерим.), «На ювілей української літератури» (Амф 443443, 6-вірші, ААbССb), «Зоря поезії: імпровізація» (Дк 2–6, астрóf., несистемне римування), «Поворіт» (Я6565, катрени, АbАb), «Забута тінь» (Я5, астрóf., нерим.).

Збірка «Відгуки» складається з чотирьох розділів і поеми «Одержима». Будову віршів трьох перших розділів-циклів («3 невільничих пісень», «Ритми», «Хвилини») ми вже розглянули. Останній вірш циклу «Хвилини» – «Ой, піду я в бір темненький, там суха сме-река...» – має такі формальні ознаки: 14-складовик (8+6)2, 2-вірші, АА). Далі йде розділ «Легенди»: «Сфінкс» (Я5, астрóf., нерим.), «Ра-Менеїс» (Дк 5-7, астрóf., нерим.), «Жертва» (неврегульовані різностопові неримовані трискладовими, астрóf.), «Легенди» (Х4, катрени, нерим.), «Саул» (Я5, астрóf., нерим.), «Трагедія» (Х4, катрени,

¹ Ф. Ставинський [25, т. 1, с. 562], а за ним О. Рисак [19, с. 103] та ін. уважали перші вісім творів розділу (цикл «3 пропавших років», очевидно, сприймався як один твір) циклом «Відгуки».

нерим.)¹. Драматична поема «Одержима» написана астрофічним і неримованим п'ятистоповим ямбом.

Розглянемо будову творів збірки «На крилах пісень» (1904) за розділами. Перший розділ – «На крилах пісень» – розпочинають вірші «Надія» (Амф4, двовірші, аа), «Конвалія» (8,6,8,6, катрени, а'ВСВ), «Сафо» (Амф3, катрени, АbАb), «Остання пісня Марії Стюарт» (Ябц, сонет на 5 рим: AbbA AbbA CdC СЕЕ), «Завітання» (Д 6–5, астроф., нерим.), «До натури» (Я 5–6, катрени, АВВА), «Вечірня година» (10-складовик (5+5)2, 2-вірші, АА), «У путь» (ПК, різностроф., довільне римування), «Напровесні» (Ан3, катрени, АВАВ), «Сон» (Я5, катрени, АВАВ), «В'язень» (Я5, 6-вірші, ааВВСС). Далі йде цикл «Зоряне небо»; перший вірш циклу – «Зорі, очі весняної ночі» – має форму Ан3, катрени, АВВА, останній – «В небі місяць зіходить смутний» – Ан3, катрени, аВаВ. За ним розміщено вірші «Співець» (Амф 4343, катрени, АbАb), «Мій шлях» (Я5, секстини, АВАВсс), «На давній мотив» (Х5, катрени, АВАВ), «До мого фортеп'яно» (Я5, катрени, АbАb), «Contra spem spero» (Ан3, катрени, АbАb). Далі вміщено цикл «Сім струн». Для першого вірша циклу – «До (гімн)» – характерні такі показники: Амф 5353, катрени, АВАВ, останній – «Si (Settina)» – Амф 4334334, 7-вірш, аВВаССа. Після цього йдуть вірші «Сонет» (Я5, сонет на 4 рими: AbbA АВВА CdC ddd), «Досвітні огні» (Амф 43333, 5-вірш, ААbbA), «На роковини Шевченка» (8,6,8,6, катрени, АВСВ). Наступний цикл «Подорож до моря»; для першого вірша циклу характерні: Я5, катрени, АbАb, для останнього – Амф 223223, 6-вірші, ААВССВ. Після цього розміщено цикл «Кримські спогади»; перша поезія циклу має форму Я5, катрени, АВСВ, остання – Д 44443, 5-вірші, ААbАb. Завершує розділ цикл «В дитячому крузі». Будова першого вірша циклу («На зеленому горбочку...») така: 8-складовик, астроф., але АА; останній твір циклу («Веснянка») відрізняється такими показниками: Амф 23232223, 8-вірші, АbАbССDD. Другий розділ збірки («Поеми») склали чотири твори: «Русалка» (ПК, перша частина – 8,6,8,6, катрени, АВСВ, остання – 8,6,8,6, катрени, АВСВ), «Самсон» (ПК, перша частина – Я 5–6, катрени, АВАВ; друга – Я4, катрени, АВАВ), «Сірома» (переспів з В. Гюго) (Ан4, двовірші,

¹ Показовий випадок: поетеса не розміщує поруч «Легенди» і «Трагедію» (обидві – Х4, катрени, нерим.), а ставить між ними «Саула» (Я5, астроф., нерим.), аби уникнути повторення форми.

АА і аа), «Місячна легенда» (ПК, перша частина – Амф 4343, катрени, АВАВ, остання – АнЗ, катрени, АВАВ).

Будову віршів III розділу «Мелодії» уже розглянуто. Перший вірш розділу – «Нічка тиха і темна була...» (АнЗ, катрени, аВВа), останній вірш розділу – «О, знаю я, багато ще промчить...» (Я5, катрени, аВАВ).

Будова віршів IV розділу така: «Був ясний день, веселий, провесняний...» (Я5, астроф., нерим.), «І все-таки до тебе думка лине...» (Я 5535, катрени, АВВА), «Вже очі ті, що так було привикли...» (Я5, астроф., нерим.), «Годі тепера!» (Д5, катрени, АbАb), «Поет під час облоги» (Амф4, астроф., здебільшого парне римування), «Лист» (Я 5–6, катрени, АbАb), «Грішниця» (Я5, астроф., нерим.), «Ой, палка ти була, моя пісне!» (АнЗ, 7-вірш, АВССВАА).

V розділ «Відгуки» відкривають поезії, уже описані під час аналізу збірки «Думи і мрії» (9 віршів)¹. Форма першої поезії – «Пролітав буйний вітер над морем...» – АнЗ, астроф., нерим.; останній – «Романс» – АнЗ, 7-вірші, АВВАссА. Далі йде вже проаналізований цикл «Кримські відгуки» (перший вірш має форму Д4, 7-вірш, нерим.; останній – Д 3–7, астроф., нерим.). Потім уміщено вірші, як і в збірці «Думи і мрії», за винятком поезії «Порвалася нескінчена розмова...». Тому першим стає вірш «У пустині» (Я5, астроф., нерим.); форма останнього – «Забута тінь» (Я5, астроф., нерим.). Наступними є вірші з диптиху «Єврейські мелодії»: «Як Ізраїль діставсь ворогам в полон...» (Ан4, 2-вірші, аа), «Єреміє, зловісний пророче в залізнім ярмі!» (Ан5, катрени, аВаВ) та поезія «Забуті слова» (Я 5–6, катрени, АbАb). Завершує розділ цикл «Ритми», у якому вилучено вірш «Якби вся кров моя уплинула отак...»

Розділ VI у збірці утворено поєднанням циклу «Хвилини» та розділу «Легенди», які описані щодо збірки «Відгуки». Щоправда, після п'ятого вірша («Минаю я, було, долини й гори») Леся Українка з подальших віршів утворює цикл «Пісні», куди входять тексти «Гей, піду я в ті зелені гори...», «Хочеш знати, чим справді було...»², «Ой, здається, не журюся, таки ж я не рада...», «Ой піду я в бір темненький, там суха смерека...» Далі йдуть уже описані вірші «Сфінкс», «Ра. Менеїс», «Легенди», «Саул», «Трагедія»³.

¹ У цьому виданні Леся Українка чітко виділяє цикл «3 пропавших років».

² Після цього вірша в циклі йшла поезія «Хочеш знати, чим справді було...» У збірці 1904 р. її вилучено.

³ У цьому виданні вилучено вірш «Жертва».

Отже, у збірках поетеси фіксуємо, крім уже виділених у добірках і циклах, збіг форми у двох сусідніх віршах книги «На крилах пісень» (1893): «Всі наші сльози тугою палкою...» та «Сон». Першим твором завершується цикл «Сльози-перли». Подібне явище характерне для двох сусідніх поезій збірки «Думи і мрії»: «Обгорта мене туга, болить голова...» та «До товариша». Цікаво, що повторення, як і в попередньому випадку, з'являється на «стикові» останнього вірша циклу «З пропавших років» та наступного твору. Ці ж твори фігурують у V розділі «Відгуки» збірки «На крилах пісень» (1904).

Звідки в поетеси така очевидна композиційна вимогливість? Відповідь на це питання тісно пов'язане з генезою циклізації в її віршованій творчості. Про генезу циклів у Лесі писав О. Білецький у відгуку на кандидатську дисертацію Я. Гордона «Леся Українка і Гейне». Наведемо розлогу цитату з нього: «Навчання у Гейне, зауважує Я. Гордон на стор. 79, виховало у поетеси потяг до циклічності, як способу художньої організації віршів і підвищення їх ефективності¹. Це не значить, застерігає він, що Гейне був для неї монополістом циклу: і в російській поезії 80-х років, і в романтичній поезії, наприклад, у того ж Альфреда де Мюссе, якого вона переглядала в юності, є певна тенденція до ліричного циклу (стор. 80)². У Мюссе, дійсно, крім тенденції до циклу, іншого нічого немає, але взагалі намагання зв'язувати групи віршів у цикли – у кого тільки немає в ХІХ столітті та й раніше. Гете групує свої вірші то за жанрами, то за темами; Рюккерт пише п'єси циклами, розділяючи свій збірник на

¹ Подібним чином міркує й сучасна дослідниця: «Композиція збірки “Думи і мрії” (1899) віддалено нагадує Гейневу “Книгу пісень”. Як і книга Г. Гейне, збірка поділена на чотири великі цикли: 1) поеми “Давня казка” і “Роберт Брюс, король шотландський”; 2) “Мелодії”; 3) “Невільничі пісні”; 4) “Відгуки”. Якщо у Г. Гейне окремим розділом до збірки подано подорожні враження “Harzreise”, то у Лесі Українки самостійний окремий цикл у збірці становлять “Кримські спогади”. Нарешті, назва й зміст передостаннього вірша збірки Лесі Українки “Поворот” перегукуються із циклом “Heimkehr” Г. Гейне» [12, с. 70].

² Пор. цитоване з такими міркуваннями Б. Якубського: «Книжка “Думи і мрії” – незрівняно міцніша, і з цієї книжки можна і навіть треба Лесю Українку мати за дозрілого лірика. Ліричний відділ цієї книжки починається циклом з восьми поезій за назвою “Мелодії”, і вже цей цикл одразу звертає увагу читачеві на свою витончену настройовість, що ріднить його з такими ліричними класиками, як поетичні вчителі Лесині – Мюссе та Гейне» [31, с. ХІХ].

глави; вірші Ленау розташовані за циклами *Sehnsucht Schiltlieder*, *Erinnerung*, *Heidebilder*, *Wanderung im Gebirge* – та й чи потрібно перераховувати іноземних, коли і в російській поезії “цикличність” стала традиційною і в Фета, і в Майкова, і в О. Толстого, і в Некрасова, а в українській досить вказати на збірку “З вершин і низин” І. Франка. Найоригінальнішими циклами, на думку автора, є гейнівські цикли з “Книги пісень”. Можна, однак, не погодитися, що “*Lirisches Intermezzo*” і “*Die Heimkehr*” є такими вже дуже “органічними циклами”, допустимий сумнів і в тому, що, наприклад, цикл “Мелодії” або “Ритми” за своєю композицією дуже сходяться з гейнівськими, але “проблема”, відверто кажучи, не варта довгої дискусії» [2, с. 481]. До міркувань академіка додамо власні спостереження.

З названих російських авторів варто виділити А. Фета. У родині Косачів стараннями Олени Пчілки склався, очевидно, певний культ цього поета¹. Безсумнівним є зв’язок поезій А. Фета з творчістю Г. Гайне (Салтиков-Щедрін не випадково називав росіянина «продовжувачем» і «наслідувачем» автора «Ліричного інтермеццо»). А. Фет уже в другій збірці своїх віршів («Стихотворения А. Фета», 1850) за пропозицією А. Григор’єва здійснив жанровий і тематичний поділ своїх ліричних творів на розділи («Сніги», «Вечори і ночі», «Балади», «Елегії», «Антологічні вірші»). Крім публікацій у періодиці, Леся Українка могла читати Фетові вірші в таких виданнях: «Стихотворения А. Фета в 2 частях» (1863), «Вечерние огни» (1883, 1885, 1888, 1889). Тут застосування поділу ліричних віршів на розділи було продовжено. Молода поетеса не могла не помітити різноманітності віршових форм, що їх використав А. Фет. Б. Бухштаб, відомий дослідник Фетової поезії, захоплено констатував: «...Величезна маса його віршів не знає строфічних стандартів. Більша частина використаних ним строф трапляється в його поезії одноразово. Фет наче хоче для кожного нового вірша знайти свій індивідуальний ритмічний малюнок, свій особливий музичний лад» [5, с. 44]. Леся не могла не зауважити й цікавого композиційного принципу поета: не розміщувати поруч віршів, ідентичних за формою, за винятком тих випадків, коли це жанрово виправдано (імітації античних форм, сонет і т. п.).

Щодо українських авторів, то Леся Українка, безперечно, помітила ліричні цикли в Т. Шевченка («В казематі», «Давидові псалми»),

¹ Див. про вияв цього в [3, с. 35].

Ю. Федьковича («Окрушки»), О. Кониського («Скорбні пісні»). Особливе значення могло мати й ознайомлення з першим виданням збірки І. Франка «З вершин і низин» (1887). Саме в цій книзі І. Франко, на гадку Н. Чамати, уперше звернувся «до циклізації як конструктивного принципу організації поетичного матеріалу», «включивши до неї кілька виділених заголовком тематичних добірок, що можуть розглядатися як ліричні цикли» [29, с. 240]. Про багатство форми віршів, що склали безумовний цикл «Веснянки» писало чимало дослідників [11, с. 378; 30, с. 141–142]. Справді, у ньому автор у кожному вірші вдається до спеціальної форми. Утім, уже в циклі «Сонети» IV і VI твори мають однакові характеристики: Я5, сонет на 4 рими, АВАВ АВАВ CdC dCd. Звернемо увагу, що між ними поет помістив сонет з іншою формою: AbAb AbAb CdC dEE.

У циклі «Думи пролетарія» поруч розташовані два вірші з подібною ритмічною структурою: «На суді» (Я 4–3, 8-вірші (4+4), чергування чоловічих і дактилічних закінчень) та «Милосердним» (Я4, 8-вірші (4+4), чергування чоловічих і дактилічних закінчень). Ідентичну форму – Д4, катрени, AbAb – простежуємо в XI вірші з циклу «Веснянки» («Рад би я, весно, в весельшій нути...») та в поезії «Пісня і праця». Однак між ними – аж 10 творів. Цілком очевидна установка на використання різноманітних форм і максимальне, але не зведене до абсолюту, прагнення розміщувати поруч твори з відмінною будовою (навіть у сонетах). Цього не могла не помітити молода поетеса.

Отже, Леся Українка, формуючи добірки віршів, ліричні цикли та книги поезій, намагалася, крім урізноманітнення форм, використовувати принцип розміщення поруч віршів із різною формою, водночас, подібно до І. Франка, не абсолютизуючи його. Фіксуємо чотири (!) випадки «сусідства» поезій з однаковою формою. Кожен із них має своє «виправдання». Однакові за формою вірші добірки-циклу «Ритми» пов'язані вимогою однієї інтонації. Повторення форми в поезіях: «Ой, здається, не журюся, таки ж я не рада...» і «Ой піду я в бір темненький, там суха смерека...» пояснюється особливостями стилю (обидва твори – пісенні, написані в ритмі коломийки). Нарешті, повтор форми у віршах «Всі наші сльози тугою палкою...» і «Сон» та у творах «Обгорта мене туга, болить голова...» і «До товариша» зумовлені «зіткненням» останньої поезії циклу та наступного твору. Приклади такого підходу при komponуванні віршів у більшій єдності

Леся Українка могла бачити в попередників та сучасників з німецької (Г. Гейне), російської (А. Фет) та української (І. Франко) літератур.

Джерела та література

1. Аврахов Г. Г. Художня майстерність Лесі України-лірика / Г. Г. Аврахов. – К. : Рад. шк., 1964. – 234 с.
2. Білецький О. І. Письменник і епоха / О. І. Білецький. – К. : Держлітвидав України, 1963. – 538 с.
3. Бунчук Б. Гекзаметр у поезії Лесі України (власне гекзаметричні форми) / Борис Бунчук // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі України. Серія : Філол. науки. Літературознавство. – 2015. – № 9 (310). – С. 13–21.
4. Бунчук Б. Леся Українка про віршову форму / Борис Бунчук // Наук. вісн. Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича : зб. наук. пр. / наук. ред. Б. І. Бунчук. – Чернівці : Рута, 2010. – Вип. 496–497. Слов'янська філологія. – С. 181–188.
5. Бухштаб Б. А. А. Фет / Б. А. Бухштаб // Фет А. А. Полное собрание стихотворений / А. А. Фет. – Л. : Сов. писатель, 1959. – С. 5–78.
6. Ведель Е. Лірика Лесі України: Діалог з європейською культурою : монографія / Ервін Ведель ; пер. з нім. О. Костюк ; передм. М. Наєнка. – К. : ВЦ «Академія», 2014. – 80 с.
7. Вишняк М. Жанрова своєрідність кримської лірики Лесі України / Михайло Вишняк // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі України, 2007. – Т. 4, кн. 1. – С. 11–33.
8. Думи і мрії. Поезії Лесі України / Леся Українка. – Львів : [б. в.], 1899. – 124 с.
9. Історія української літератури. У 8 т. Т. 5. – К. : Наук. думка, 1968. – 524 с.
10. Історія української літератури ХІХ століття : [навч. посіб.]. У 3 кн. Кн. 3 / за ред. М. Г. Яценка. – К. : Либідь, 1997. – 432 с.
11. Корнійчук В. Літературний універсум Івана Франка: горизонти поетики : монографія / Валерій Корнійчук. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2004. – 488 с.
12. Левченко Г. Лірика Лесі України і творчість Генріха Гейне: аспекти творчої взаємодії / Галина Левченко // Вісн. Львів. ун-ту. Серія філологічна. – 2014. – Вип. 60, ч. 2. – С. 67–75.
13. Левчук Ю. Ліричний цикл як когнітивне жанрове утворення (на матеріалі поезії Лесі України) / Юлія Левчук // *Studia Methodologica. Themed issue : Narrative pragmatics.* – Тернопіль : Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2014. – Issue 37. – С. 235–240.
14. Мірошніченко Л. Леся Українка. Життя і тексти / Л. Мірошніченко ; передм. М. Коцюбинської. – К. : Смолоскип, 2011. – 264 с.
15. Міщенко Л. І. Леся Українка : посіб. для вчителів / Л. І. Міщенко. – К. : Рад. шк., 1986. – 303 с.
16. Міщенко Л. І. Майстерність пейзажної лірики Лесі України / Л. І. Міщенко // Питання художньої майстерності в творах українських письменників. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1958. – С. 37–46.

17. На крилах пісень. Твори Лесі Українки / Леся Українка. – Львів : [б. в.], 1893. – 130 с.
18. Подолякъ. «На крылах пѣсень» // Дѣло. – 1893. – 23 цвѣтня (5 мая), чис. 89. – С. 2–3.
19. Рисак О. О. Лесин дивосвіт / О. О. Рисак. – Львів : Світ, 1992. – 184 с.
20. Ставицький О. Леся Українка (етапи творчого шляху) / О. Ставицький. – К. : Дніпро, 1970. – 223 с.
21. Українка Леся. Відгуки. Поезії Леся Українка / Леся Українка. – Чернівці : [б. в.], 1902. – 96 с.
22. Українка Леся. Документи і матеріали: 1871–1970 / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1971. – 487 с.
23. Українка Леся. Зібрання творів. У 12 т. / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1875–1979.
24. Українка Леся. На крилах пісень : зб. творів / Леся Українка. – К. : [б. в.], 1904. – 306 с.
25. Українка Леся. Твори : у 2 т. / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1986.
26. Франко І. Баляди і розкази / І. Франко. – Львів : [б. в.], 1876. – 32 с.
27. Франко І. З вершин і низин : зб. поезій / І. Франко. – Львів : [б. в.], 1887. – 252 с.
28. Франко І. Зібр. творів : у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1976–1986.
29. Чамата Н. П. Ліричний цикл у поезії Івана Франка / Н. П. Чамата // Іван Франко і світова культура : матеріали Міжнар. симпозіуму ЮНЕСКО (Львів, 11–15 верес. 1986 р.). – К. : Наук. думка, 1990. – Кн. 1. – С. 240–243.
30. Шаховський С. Майстерність Івана Франка / Семен Шаховський. – К. : Рад. письмен., 1956. – 192 с.
31. Якубський Б. Лірика Лесі Українки на тлі світової форми поезії / Б. Якубський // Українка Леся. Твори. Т. 2 / Леся Українка. – К. : Книгоспілка, 1927. – С. VII–XXXIII.

References

1. Avrakhov, H. H. 1964. *Khudozhnia maisternist Lesi Ukrainky-liryka* [Lesia Ukrainka's artistic skill (lyrics)]. Kyiv: Radianska shkola (in Ukrainian).
2. Biletskyi, O. I. 1963. *Pysmennyk i epokha* [Writer and age]. Kyiv: Derzhlitvydav Ukrainy (in Ukrainian).
3. Bunchuk, Borys. 2015. “Hekzametр u poezii Lesi Ukrainky (vlasne hekzametrichni formy)” [Hexameter in Lesia Ukrainka's poetry (actually hekzametр forms)]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. Lutsk, 9 (310): 13–21 (in Ukrainian).
4. Bunchuk, Borys. 2010. “Lesia Ukrainka pro virshovu formu” [Lesia Ukrainka about poetical form]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriiа Fedkovychа*, 496–497: 181–188. Chernivtsi: Ruta (in Ukrainian).
5. Bukhshtab, B. A. 1959. “A. Fet” [A. Fet]. *Polnoie sobraniie stikhotvorenii*, edited by A. A. Fet, 5–78. Leningrad: Sovietskii pisatel (in Ukrainian).

6. Vedel, Ervin, ed., and Kostiuk O., trans. 2014. *Liryka Lesi Ukrainky: Dialoh z yevropeiskoiu kulturoiu* [Lesia Ukrainka's lyrics: a dialogue with European culture]. Kyiv: Akademiia (in Ukrainian).
7. Vyshniak, Mykhailo. 2007. "Zhanrova svoieridnist krymskoi liryky Lesi Ukrainky" [Genre originality of the Crimean lyrics of Lesia Ukrainka]. *Lesia Ukrainka i suchasnist*, 4 (1): 11–33. Luts'k (in Ukrainian).
8. Ukrainka, Lesia. 1899. *Dumy i mrii. Poezii Lesi Ukrainky* [Thoughts and dreams. Poetry of Lesia Ukrainka]. Lviv (in Ukrainian).
9. Kyryliuk, Ye. P., et al. 1968. *Istoriia ukrainskoi literatury: u 8 tomakh. Tom 5* [History of Ukrainian Literature]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
10. Yatsenko, M. H., ed. 1997. *Istoriia ukrainskoi literatury XIX stolittia: u 3 knyzhakh. Knyha 3* [History of Ukrainian literature of the nineteenth century]. Kyiv: Lybid (in Ukrainian).
11. Korniiichuk, Valerii. 2004. *Literaturnyi universum Ivana Franka: horyzonty poetyky* [Literary universe of Ivan Franko: horizons of poetics]. Lviv (in Ukrainian).
12. Levchenko, H. 2014. "Liryka Lesi Ukrainky i tvorchist Henrikha Heine: aspekty tvorchoi vzaiemodii" [Lesya Ukrainka's lyrics and Heinrich Heine's works: aspects of creative interaction]. *Visnyk Lvivskoho universytet.*, 60 (2): 67–75 (in Ukrainian).
13. Levchuk, Yu. 2014. "Lirychnyi tsykl yak kohnityvne zhanrove utvorennia (na materialy poezii Lesi Ukrainky)" [Lyrical cycle as cognitive genre formation (based on the Lesia Ukrainka's poetry)]. *Studia Methodologica. Themed issue: Narrative pragmatics*, 37: 235–240. Ternopil (in Ukrainian).
14. Miroshnychenko, Larysa. 2011. *Lesia Ukrainka. Zhyttia i teksty* [Lesia Ukrainka. Life and texts]. Kyiv: Smoloskyp (in Ukrainian).
15. Mishchenko, L. I. 1986. *Lesia Ukrainka: [Lesia Ukrainka: a Guide for Teachers]*. Kyiv: Radianska shkola (in Ukrainian).
16. Mishchenko, L. I. 1958. "Maisternist peizazhnoi liryky Lesi Ukrainky" [Lesia Ukrainka's skill in her pastoral poetry]. *Pytannia khudozhnoi maisternosti v tvorakh ukrainskykh pysmennykiv*, 37–46. Lviv: Lvivskyi universytet (in Ukrainian).
17. Ukrainka, Lesia. 1893. *Na krylakh pisen* [On the wings of songs]. Lviv (in Ukrainian).
18. Podoliak. 1893. "Na krylakh pisen" [On the wings of songs]. *Dielo*, 89: 2–3 (in Ukrainian).
19. Rysak, O. O. 1992. *Lesyn dyvosvit* [Lesya's Wonderland]. Lviv: Svit (in Ukrainian).
20. Stavyt'skyi, O. 1970. *Lesia Ukrainka (etapy tvorchoho shliakhu)* [Lesya Ukrainka (stages of creative way)]. Kyiv: Dnipro (in Ukrainian).
21. Ukrainka, Lesia. 1902. *Vidhuky. Poezii Lesi Ukrainka* [Reviews. Lesya Ukrainka's poetry]. Chernivtsi (in Ukrainian).
22. Ukrainka, Lesia. 1971. *Dokumenty i materialy: 1871–1970* [Documents and materials: 1871–1970]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
23. Ukrainka, Lesia. 1875–1979. *Zibrannia tvoriv u 12 tomakh* [Collected Works: in 12 vols.]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

24. Ukrainka, Lesia. 1904. *Na krylakh pisen* [On the wings of songs. Collected works]. Kyiv (in Ukrainian).
25. Ukrainka, Lesia. *Tvory v 2 tomakh* [Works: in 2 t.]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
26. Franko, I. 1876. *Baliady i rozkazy* [Ballads and stories]. Lviv (in Ukrainian).
27. Franko, I. 1887. *Z vershyn i nyzyn* [From peaks and lowlands: coll. poetry]. Lviv (in Ukrainian).
28. Franko, I. 1976–1986. *Zibrannia tvoriv u 50 tomakh* [Coll. Works: in 50 vols.]. Kiev (in Ukrainian).
29. Chamata, N. P. 1990. “Lirychnyi tsykl u poezii Ivana Franka” [Lyrical cycle in Ivan Franko’s poetry]. *Ivan Franko i svitova kultura*, 1: 240–243. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
30. Shakhovskiy, Semen. 1956. *Maisternist Ivana Franka* [Skill of Ivan Franko]. Kyiv: Radianskyi pysmennyk (in Ukrainian).
31. Yakubskiy, Borys. 1927. “Liryka Lesi Ukrainky na tli svitovoi formy poezii” [Lesia Ukrainka lyrics on the background of the world forms of poetry]. *Tvory*, edited by Lesia Ukrainka, 2: 7–33. Kyiv: Knyhospilka (in Ukrainian).

Бунчук Борис. О версификационной особенности композирования поэтических подборок, лирических циклов и книг стихов Леси Украинки. В статье показано, что Леся Украинка, формирюя поэтические подборки, лирические циклы и книги стихов, пыталась, кроме разнообразия формы, использовать принцип размещения рядом стихотворений с различной формой, однако, как и И. Франко, не абсолютизируюя его. Зафиксированы три случая «соседства» поэтических произведений с одинаковой формой. Примеры такого подхода к композированию стихов в большие единства Леся Украинка могла видеть у предшественников и современников из немецкой (Г. Гейне), российской (А. Фет) и украинской (И. Франко) литератур.

Ключевые слова: стихотворная форма, метрика, ритмика, строфика, рифмовка, анакруза, клаузула.

Bunchuk Borys. About the Versification Feature of Composing of Poetic Selections of Lyric Cycles and Books of Poetry by Lesia Ukrainka. This article deals with Ukrainian writer – Lesia Ukrainka, who had versified selections of poems, lyric cycles and books of poetry. She tried to use the principle of locations the poems with different shape at once, besides diversifying forms. But like as Ivan Franko, Lesia Ukrainka didn’t make it absolute. Distinguish three cases of “neighborhood” of poetry with identical form written in verse. Lesia Ukrainka noticed examples of such manner of composing of poetic selections in forerunners and contemporary writers in Deutch (H. Heune) Russian (A. Fet) and Ukrainian (I. Franko) literatures.

Key words: poetic form written in verse, metrics, rhythmic, versification, rhyming, anakruza, klauzula.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2016 р.